

כתב על גבי כתב 23**1. גיטין יט. "איתמר המעביר דיו" עד "איתמר עדים שאין יודעים"**

איתמר: המעביר דיו על גבי סיקרא בשבת, רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו: חייב שתיים, אחת משום כותב ואחת משום מוחק. דיו ע"ג דיו, סיקרא על גבי סיקרא - פטור. סיקרא ע"ג דיו, אמרי לה: חייב, ואמרי לה: פטור. אמרי לה חייב, מוחק הוא; אמרי לה פטור, מקלקל הוא. בעא מיניה ריש לקיש מר' יוחנן: עדים שאין יודעים לחתום, מהו שיכתבו להם בסיקרא ויחתמו? כתב עליון כתב, או אינו כתב? א"ל: אינו כתב. א"ל: והלא לימדתנו רבינו, כתב עליון כתב לענין שבת! א"ל: וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה

2. גיטין כ. "אמר רב חסדא גט שכתבו" עד "אמר רב חסדא יכילנא"

אמר רב חסדא: גט שכתבו שלא לשמה והעביר עליו קולמוס לשמה, באנו למחלוקת רבי יהודה ורבנן; דתניא: הרי שהיה צריך לכתוב את השם, ונתכוין לכתוב יהודה וטעה ולא הטיל בו דלת, מעביר עליו קולמוס ומקדשו, דברי רבי יהודה, וחכמים אומרים: אין השם מן המובחר. אמר רב אחא בר יעקב: דילמא לא היא, עד כאן לא קאמרי רבנן התם - דבעינא בזה אלי ואנוהו וליכא, אבל הכא לא

3. שבת קד: "כתב על גבי כתב מאן תנא" עד "תנא כתב אות אחת"

כתב על גבי כתב. מאן תנא? אמר רב חסדא: דלא כרבי יהודה, דתניא: הרי שהיה צריך לכתוב את השם ונתכוין לכתוב יהודה, וטעה ולא הטיל בו דל"ת - מעביר עליו קולמוס ומקדשו, דברי רבי יהודה. וחכמים אומרים: אין השם מן המובחר

4. תוספות גיטין יט. ד"ה דיו

דיו על גבי דיו פטור - תימה דהכא משמע דדיו על גבי דיו לא כלום הוא לענין שבת וה"ה לענין גט דמדמי בסמוך לשבת ומשמע דליכא מאן דפליג ולקמן (דף כ.) אמרינן כתבו שלא לשמה והעביר עליו קולמוס לשמה באנו למחלוקת רבי יהודה ורבנן דלר' יהודה הוי כתב ועוד דרב אחא מסיק לקמן דאפילו רבנן מודו גבי גט דהוי כשר ואומר רבינו יצחק דלקמן ודאי שכתב הראשון היה שלא לשמה וכתב השני עושהו לשמה חשיב כתב לרבי יהודה ולרב אחא אפילו לרבנן חשיב כתב גבי גט אבל הכא שכתב שני אינו מתקן כלום אפילו רבי יהודה מודה דלא חשיב כתב ובפרק הבונה (שבת דף קד:): דתנן כתב על גבי כתב פטור ואמר רב חסדא מתניתין דלא כר' יהודה לא בעי לאוקמי כשאין כתב השני מתקן כלום דאפילו רבי יהודה מודה דאינו כתב משום דמתניתין משמע ליה דבכל ענין פטור אפי' כתב גט או ספר תורה שלא לשמה והעביר עליו בשבת קולמוס לשמה להכי מוקי רבנן אבל לרב אחא בר יעקב ע"כ לא מיתוקמא מתני' בכל ענין דהא בגט אפילו רבנן מודו דהוי כתב ולדידיה אתיא מתניתין נמי כר' יהודה וכגון שאינו מתקן בכתב השני כלום.

5. רמב"ן גיטין יט. ד"ה דיו

דיו ע"ג דיו וסיקרא ע"ג סיקרא פטור. איכא דקשיא לי' והא אמרינן לקמן כתב הגט שלא לשמה והעביר עליו קולמוס לשמה באנו למחלוקת ר' יהודה ורבנן, ואם תאמר שלא אמר ר' יהודה אלא דמהני בלשמה אבל לא שיהא כתב לענין שבת, והתנן בפ' הבונה כתב ע"ג כתב פטור ואמרינן עלה אמר רב (יהודה) [חסדא] מאן תנא דלא כר' יהודה דאי ר' יהודה הא אמר כתב עליון כתב, ומתוך ה"ר שמואל ז"ל מרומרגי דהכא כשהכתב יבש ולא אהנו מעשיו, אבל התם בדר' יהודה בשעדיין הוא לח והכותב על כתב לח כתב הוא, ואינו נכון דגרסינן בפ' הנזקין (נ"ד ב') גבי ההוא דאמר ס"ת שכתבתי לפלוני אזכרות שבו לא כתבתים לשמן ואקשינן וליעבר עליהו קולמוס ולקדשינהו והתם יבש הוה, ומיהו לאו קושיא היא כלל דהכא אליבא דרבנן אתיא שמעתין וכדתנן נמי סתמא כתב ע"ג כתב פטור, ואי קשיא לרב אחא בר יעקב דאמר

לקמן ע"כ לא קאמרי רבנן התם אלא דבעינן זה אלי ואנוהו, הא דתנן התם כתב ע"ג כתב פטור מני, איכא למימר מוקי לה בסיקרא ע"ג דיו ודברי הכל, א"נ סבר איהו שאני לשמה משבת, דגבי שבת מלאכת מחשבת בעינן ולא אהנו מעשיו שכבר נכתב.

6. רשב"א גיטין כ. ד"ה ולענין פסק הלכה

ולענין פסק הלכה כתב ר"ח ז"ל דכיון דלא אמירא בהדיא לא כשר ולא פסול חיישין ליה אבל הרמב"ם ז"ל כתב דאינו גט לומר שאין חוששין לו ולא פסלה מן הכהונה, ונראין דברי ר"ח ז"ל דהא לדברי רב אחא גט כשר לכו"ע ואע"ג דלקולא לא עבדי' כוותיה לחומר איהא לחוש חוששין לו, ושמה הזקיקו לרב ז"ל לומר כן מפני שבמקומה בפרק הבונה בשבת גבי מתני' דקתני כתב ע"ג כתב פטור אמר עלה רב חסדא מתני' דלא כר' יהודה דתניא הרי שהיה צריך לכתוב את השם וכו' ולא איתמר התם הא פלוגתא דפליג עליה רב אהא דאלמא הא דרב חסדא עיקר ודרב אחא דחייב בעלמא היא. ואיכא למידק לרב חסדא דאמר דלרבנן לא הוי כתב מאי קאמרו ליה אין זה השם מן המובחר דמשמע מן המובחר אינו הא כתב מיהא בעלמא הוי, ומצאתי בירושלמי בפרק הבונה שהקשו כן ופריקו בשיטתו הושיבוהו בשטתך שאתה אומר כתב הוא אף הוא אינו מן המובחר ע"כ.

7. שלחן ערוך ורמ"א אורח חיים לג:ד

טוב שישחירם ישראל לשמן, ולא א"י. הגה: ומיהו בדיעבד כשר אם השחיר עור הבתים, אבל הרצועות אפי' בדיעבד, פסול (מצא כתוב)

8. מגן אברהם סימן לג ס"ק ז

פסול. נ"ל דאם חזר ישראל והשחירן לשמן כשר דהא אמרי' בגיטין דף כ' שאם כ' השם ולא קדשו מעביר עליו קולמוס ומקדשו ואפי' רבנן ל"פ אלא משום דמיחזי כמנומר הא לאו הכי שרי א"כ כאן שרי לכ"ע וע' בא"ע סי' קל"א:

והגהות רעק"א שם

וע' אה"ע סי' קל"א. היינו דשם ב' דיעות בגט שנכתב שלא לשמה אם מהני העברת קולמוס לשמה. והכא דלהמחבר כשר שלא לשמה. יש לסמוך על המכשירים שם לחזור ולהכשירן לשמן:

ולבוש שרד שם "ומ"מ גוף הדין" עד "ויש קצת ראייה"

כמנומר. טעמא דמנומר ליתא התם כלל אלא משום זה אלי ואנוהו, רק בגיטין דף נ"ד [ע"ב] איתא האי טעמא דבהרבה אזכרות אפילו ר' יהודה (מודה) דמכשיר העברת הקולמוס מודה משום דמחזי כמנומר, ע"ש. ונראה לי דמה שכתב כאן דמחזי כמנומר הוא טעות סופר, ומכל מקום צ"ע, דהא מה דאמר התם [גיטין כ, א] דאפילו רבנן לא פליגי אלא משום זה אלי ואנוהו לא קיימא לן הכי באה"ע סימן קל"א, דגם בגט לא מהני העברת קולמוס משום דהוה ליה כתב על גבי כתב ולא כלום הוא כל שהכתב השני אינו טוב יותר מהראשון, דדוקא דיו על גבי סיקרא מיקרי כתב, מה שאין כן דיו על גבי דיו, וא"כ י"ל דהוא הדין ברצועות שחזר והשחירן לשמן נמי לא מהני משום דלאו מידי עביד, כיון דגם מעיקרא היו שחורות כמו אח"כ, ודברי המג"א צ"ע שהביא ראייה מהש"ס דאמר בדיחויא בעלמא ולא הלכתא הכי, ועיין במג"א סימן ש"מ ס"ק ז'. ומכל מקום גוף הדין שכתב המג"א כאן בחזר והשחירן לשמן עדיין צ"ע, דמכתב על גבי כתב אין כל כך ראייה לפסול, ד"ל דדוקא בכתיבה אמרינן הכי, וכמו שכתב בפרישה באה"ע [סימן קלא אות יג] דהתורה אמרה [דברים כד, א] וכתב והאי לאו כתיבה דידיה הוא, כיון דכבר הוא כתוב ולא מידי עבד, מה שאין כן כאן אטו הלכה למשה מסיני שישחירן, הא אגן לא אמרינן רק שהלכה למשה מסיני שיהיו שחורות, וממילא צריך השחורות להיות נעשה במעשה ישראל כדי שיהיה לשמה, דאם הושחרו מאליהן בלי מעשה, פסול משום שלא לשמה. אבל אי לאו משום שלא לשמה לא אמרינן בעינן מעשה דווקא משום הכי כשחזר והשחיר לשמן סגי. ויש קצת ראייה מדין עיבוד הקלף בסימן ל"ב ע"ש בט"ז ס"ק ו' דכשר אם חזר ועיבדן לשמן אף על גב דכבר הוא מעובד ולא מידי עביד. ולכן דין זה שכתב המג"א כאן עדיין צ"ע, ואין להאריך כאן יותר ודו"ק, וראיתי בנודע ביהודא [מהדו"ק] סימן א' לפל בזה:

9. רמב"ם הלכות שבת יא:טז "המעביר דיו על גבי סקרא" עד סוף דבריו

הכותב על בשרו חייב מפני שהוא עור אף על פי שחמימות בשרו מעברת הכתב לאחר זמן הרי זה דומה לכתב שנמחק, אבל המשרט על בשרו צורת כתב מ פטור, הקורע על העור כתבנית כתב חייב משום כותב, הרושם על העור כתבנית כתב פטור. **המעביר דיו על גבי סקרא חייב שתים אחת משום כותב ואחת משום מוחק, העביר דיו על גבי דיו וסקרא על גבי סקרא או סקרא על גבי דיו פטור.**

10. רש"י גיטין יט. ד"ה נעשה מעשה

נעשה מעשה - להקל אפי' לענין שבת אם בא מעשה לידינו בזמן בית המקדש לא הייתי סומך על דברי להביא חולין לעזרה.